

**„Niestety, ustawa bardzo zawęży katalog spraw, których dotyczyć może sygnalizowanie”
Komentarz Instytutu Spraw Publicznych do ustawy o jawności życia publicznego w
odniesieniu do rozwiązań wspierających sygnalistów**

24 października Parlament Europejski przyjął rezolucję, w której wezwał Komisję Europejską, by do końca roku opracowała propozycję regulacji wprowadzającej standardy ochrony sygnalistów w całej Unii Europejskiej. Tego samego dnia w Polsce opublikowano projekt ustawy o jawności życia publicznego, w której zaproponowano rozwiązania mające chronić osoby ujawniające nieprawidłowości w miejscach pracy. Czy sytuacja sygnalistów w Polsce ma szansę się poprawić?

Jak pokazują badania, aktywność zaangażowanych pracowników to jeden z najistotniejszych sposobów wykrywania nadużyć w instytucjach czy firmach. Ujawnianie nieprawidłowości ma jednak swoją cenę. Sygnaliści (z ang. *whistleblowers*) – czyli osoby, które decydują się podjąć interwencję w przypadkach naruszenia prawa czy zasad etycznych w swoim miejscu pracy – muszą się liczyć z poważnymi konsekwencjami.

- Utrata pracy, problemy finansowe czy wielomiesięczne batalie przed sądami, w których sygnalista w starciu z pracodawcą jest często na straconej pozycji – wylicza Aleksandra Kobylińska, autorka raportu „Sygnaliści – ludzie, którzy nie potrafią milczeć” z 2015 r., w którym Instytut Spraw Publicznych wziął pod lupę 12 przypadków polskich *whistleblowers*.

Instytut Spraw Publicznych od lat zabiega o skuteczniejsze rozwiązania, które chroniłyby osoby przekazujące informacje o nieprawidłowościach w środowisku zawodowym. Aktualny stan prawny zdecydowanie nie gwarantuje sygnalistom odpowiedniego wsparcia. Opublikowany wczoraj projekt ustawy o jawności życia publicznego wprowadza zręby ochrony dla osób ujawniających nieprawidłowości. Jest to niewątpliwie krok naprzód w kierunku poprawy sytuacji sygnalistów, w naszej opinii jednak rozwiązania zaproponowane w projekcie są zdecydowanie zbyt wąsko zakrojone.

Sygnalistą w myśl ustawy jest wyłącznie osoba, która podejmuje współpracę z organami ścigania. Brakuje natomiast możliwości udzielenia ochrony temu, kto zdecydował się na inną formę ujawnienia nieprawidłowości (np. w ramach struktury wewnętrznej firmy). Osoba, której prokurator nada status sygnalisty, będzie chroniona przed zwolnieniem w czasie toczącego się postępowania oraz w okresie 1 roku od jego zakończenia.

Ochroną objęci byłiby zarówno pracownicy etatowi, jak i osoby zatrudnione na umowie cywilnoprawnej, a także przedsiębiorcy związani stosunkiem umownym z podmiotem, którego dotyczą informacje o nieprawidłowościach. Osoby ujawniające organom ścigania nieprawidłowości, do których dochodziło w jej środowisku zawodowym, mogłyby także liczyć na zwrot kosztów obsługi prawnej w ramach postępowania sądowego.

Niestety, ustawa bardzo zawęży katalog spraw, których dotyczyć może sygnalizowanie.

- Projektowane przepisy gwarantują ochronę wyłącznie osobom, które sygnalizują przestępstwa o charakterze korupcyjnym, finansowym czy księgowym. Oznacza to, że osoba, która informuje np. o sytuacji narażenia zdrowia lub życia ludzi na niebezpieczeństwo lub innym poważnym przestępstwie w miejscu pracy, nie podlegałaby ochronie. W mojej opinii jest to niekonsekwentne – komentuje Aleksandra Kobylińska.

W ustawie zabrakło też innych istotnych rozwiązań, które w naszej opinii są nieodzowne dla stworzenia dobrego systemu ochrony osób sygnalizujących nieprawidłowości. Jedną z niewykorzystanych szans są przepisy obligujące instytucje publiczne i przedsiębiorców do stworzenia wewnętrznych systemów antykorupcyjnych, w których nie znalazła się żadna wzmianka dotycząca systemów sygnalizowania nieprawidłowości w obrębie instytucji czy firm. A przecież wsparcie sygnalistów powinno się budować od najniższego poziomu, by nadużycia były jak najwcześniej wykrywane i zwalczane w ramach organizacji, zanim osiągną taką skalę, która będzie podstawą do interwencji organów ścigania.

Raporty Instytutu Spraw Publicznych dotyczące problematyki sygnalistów:

- 1) Sygnaliści - ludzie, którzy nie potrafią milczeć - <http://bit.ly/2ldBmQk>
- 2) Ochrona sygnalistów w Polsce. Stan obecny i rekomendacje zmian - <http://bit.ly/2yIpa3n>